

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Klokánek Kollárova, Kroměříž

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Kollárova 658, 767 01 Kroměříž
Zřizovatel:	Fond ohrožených dětí
Ředitel:	Bc. Eliška Petruchová
Typ zařízení:	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
Kapacita:	12
Datum návštěvy:	23. – 24. května 2016
Datum vydání zprávy:	8. srpna 2016
Návštěvu provedli:	Mgr. Tereza Gajdušková, Mgr. Katarína Haukvitzová, Mgr. Barbora Němcová, Mgr. Marek Czaniecki

Obsah

Úvodní informace	3
A. Systematická návštěva a její cíl	3
B. Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení	4
C. Navržená opatření k nápravě	4
D. Pojetí zprávy ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	5
E. Právní úprava zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	6
F. Informace o zařízení	6
G. Průběh návštěvy	6
Umístění ve ZDVOP	8
1. Právní tituly	8
2. Zastupování dítěte v běžných záležitostech	10
Pobyt dítěte v zařízení	11
3. Povolení pobytu mimo zařízení	11
4. Zpřístupnění informací o zařízení	12
5. Specifické potřeby dětí se zdravotním postižením a jiných zranitelných skupin	12
Pomoc dítěti a rodině	14
6. Zabezpečení odborného poradenství a pomoci	14
7. Spolupráce zařízení s OSPOD	15
8. Pomoc rodině	16
Prostředí	18
9. Pokoje dětí	18
Personál	19
10. Tety	19
Závěr	20
Přehled opatření k nápravě	21

Úvodní informace

A. Systematická návštěva a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, provádím systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí, nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc představují zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. c) zákona o veřejném ochránci práv.

Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami tzv. špatného zacházení. Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). V zařízeních sociálně-právní ochrany dětí může mít špatné zacházení například podobu nerespektování lidské důstojnosti, práva na soukromí, práva na rodinný život, posilování závislosti na poskytované péči, nerespektování sociální autonomie a práva na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřují pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.¹ Pracovníky jsou právníci a experti z oblasti psychologie, speciální pedagogiky a sociální práce. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a dětmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace.²

Systematické návštěvy nenahrazují kontrolu podle jiných právních předpisů. Tvoří nadstavbový mechanismus ochrany práv osob závislých na péči (či jinak omezených na svobodě). Jsou zaměřeny na dodržování základních lidských práv a svobod, nejen na dodržování zákonných nároků dětí. Jejich charakter (monitoring) je preventivní, s cílem působit do budoucna, a pokud možno i vůči nenavštíveným zařízením.

Z každé systematické návštěvy pořizují zprávu určenou navštívenému zařízení, jež slouží k dialogu se zařízením. Po provedení série souvisejících návštěv vydávám tzv. souhrnnou zprávu. Tu také zveřejňuji a doručuji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní navštívené zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně formuluji standard dobrého zacházení. Cílem také je, aby zpráva byla k dispozici nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění nebo prevenci špatného zacházení. Dosud zveřejněné souhrnné zprávy a další dokumenty související

1 v souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv

2 v souladu s § 21 ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv

s ochranou osob omezených na svobodě jsou dostupné na <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

B. Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení³

Po návštěvě zařízení vypracuji zprávu o svých zjištěních. Součástí zprávy mohou být návrhy opatření k nápravě. Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením vyjádřilo. K vyjádření stanovím lhůtu. Případně o vyjádření požádám i zřizovatele zařízení, nebo příslušné úřady.

Ve zprávě předkládám svá zjištění, hodnocení, komentáře a návrhy opatření k nápravě. Kde je to možné, navrhuji k opatření také termín realizace. Zařízení vyzývám a povzbuzuji k otevřenému a odůvodněnému vyjádření, které se může týkat jak učiněných zjištění, tak opatření nebo termínů pro jejich naplnění. Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty.

Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace.

Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁴

Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace zprávu z návštěvy zařízení včetně obdrženého vyjádření anonymizuji (vyjma jména osob pověřených vedením zařízení) a zveřejňuji na svých internetových stránkách v sekci <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.⁵

C. Navržená opatření k nápravě

Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám, že zařízení jej buď respektuje, anebo odůvodněně navrhne jiný termín.

Opatření dělím na bezodkladná, s delší lhůtou, a průběžná, a pro snazší orientaci poskytuji v závěru zprávy jejich přehled.

- **Bezodkladná opatření** je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době. Za bezodkladná

3 Vysvětluji postup, který plyne z § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

4 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

5 v souladu s § 23 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv

pokládám opatření, která považuji za naléhavá a příkládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná. Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že navržené opatření realizovalo, nebo (2) sdělí, v jakém konkrétním termínu navržené opatření realizuje, nebo (3) navrhne jeho alternativu s konkrétním termínem naplnění.

- **Opatření s delší lhůtou** je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku. Na realizaci opatření trvám, ale uznávám, že si vyžádá delší čas. Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření realizuje v navržené lhůtě, nebo (2) sdělí, v jakém jiném konkrétním termínu opatření realizuje, nebo (3) navrhne jeho alternativu s konkrétním termínem naplnění.
- **Opatření s průběžným plněním** formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna. Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhne jeho alternativu.

D. Pojetí zprávy ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zpráva z provedené návštěvy má sloužit jako podklad pro další konstruktivní dialog s navštíveným zařízením. Primárním účelem však je, v souladu se zákonem, prevence špatného zacházení, čemuž odpovídá také zaměření a způsob vedení návštěvy. Těžištěm zprávy tedy musí být popis učiněných zjištění a související hodnocení v bodech, které jsou kritické z hlediska rizika špatného zacházení. Nepřísluší mi hodnotit zařízení jako celek, a zpráva tedy nepodává komplexní hodnocení zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc ani nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto se může činnost zařízení jevit celkově negativně, což zpravidla neodpovídá realitě. Prosím proto jak monitorované zařízení, tak ostatní čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocenení náročné práce zařízení.

Zpráva rovněž nenahrazuje studijní text. Ve snaze o přesvědčivost hodnocení však místy odkazuji na právní předpisy, případně odbornou literaturu a standardy, které považuji za významné a vhodné k použití. Mým úkolem je především formulovat cíle, jichž má být dosaženo k prevenci špatného zacházení, a navrhopatření k nápravě. Konkrétní způsob jejich naplnění je odpovědností zařízení.

Věřím, že navštívené zařízení zprávu maximálně využije pro svůj růst a zajištění naplnění základních práv a svobod umístěných dětí a kvality poskytované sociálně-právní ochrany.

E. Právní úprava zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Základní lidská práva a svobody dětí umístěných v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc jsou garantovány v Listině základních práv a svobod a také v řadě mezinárodních úmluv, které jsou pro Českou republiku právně závazné a mají aplikační přednost před zákonem. Jde například o Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod⁶ a Úmluvu o právech dítěte.⁷

Základní zákonný rámec upravující práva a povinnosti dětí a zařízení představují následující předpisy:

- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,
- zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů,
- vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

F. Informace o zařízení

Zřizovatelem Klokánku Kollárova Kroměříž je Fond ohrožených dětí. Jedná se o zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc ve smyslu § 39 odst. 1 písm. c) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

V zařízení pracují celkem 4 sociální pracovníce (s celkovým úvazkem 1,2), které jsou zároveň zaměstnankyněmi Rodinného centra Kroměříž, z. s. Externí psychologka pracuje pro zařízení 25 hodin měsíčně. Výchovnou péči zajišťuje 6 vychovatelek (tzv. „tet“), které se u dětí střídají v týdenních cyklech. K ruce jim je přes den i jedna tzv. pomocná teta.

Kapacita zařízení je v současné době 12 lůžek, v době návštěvy byla všechna z nich obsazena.

V kazuistikách jednotlivých dětí používám s ohledem na ochranu osobních údajů písmena, která neoznačují jméno ani příjmení konkrétního dítěte. Zařízení mimo rámec této zprávy sdělím, o které konkrétní dítě se v jednotlivých kazuistikách jedná.

G. Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 23. – 24. května 2016 bez předchozího ohlášení. Ředitelka o ní byla informována při jejím zahájení.

⁶ sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších protokolů

⁷ sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte, ve znění sdělení č. 41/2010 Sb. m. s.

Návštěvu provedli právníčky Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“)
Mgr. Tereza Gajdušková, Mgr. Katarína Haukvitzová, Mgr. Barbora Němcová a dále etoped
Mgr. Marek Czaniecki.

Umístění ve ZDVOP

1. Právní tituly

1.1 Uzavírání dohod se zákonnými zástupci dítěte do doby nabytí právní moci soudního rozhodnutí

Dítě M. pobývalo v zařízení na základě žádosti OSPOD (se souhlasem rodičů). V den vypršení lhůty pro pobyt na základě tohoto právního titulu (12. února 2014) rozhodl soud o svěřeni dítěte do péče zařízení. Protože však rozhodnutí nebylo pravomocné, uzavřelo zařízení ve stejný den dohodu s matkou o svěřeni dítěte do zařízení tak, aby dítě nepobývalo v zařízení do nabytí právní moci rozhodnutí bez právního titulu.

To, že půlroční lhůta pro pobyt dítěte v zařízení na návrh OSPOD vyprší, aniž by bylo rozhodnuto o tom, co bude s dítětem dál, je špatnou praxí. Nikoliv však zařízení, ale soudy, potažmo OSPOD, kteří nejednali včas. Zařízení pouze připomínám, že pokud se platnost právního titulu k pobytu chýlí ke konci, mělo by o této skutečnosti v dostatečném předstihu informovat OSPOD tak, aby zabránilo situaci popsané výše.

1.2 Důvody ukončení pobytu dítěte umístěného v zařízení dohodou se zákonným zástupcem

V písemné dohodě o umístění dítěte na základě žádosti zákonného zástupce používanou v zařízením je uvedeno, že zákonný zástupce bere na vědomí, že „v případě výchovné nezvladatelnosti nebo z jiných závažných důvodů je zařízení oprávněno dohodu o svěřeni dítěte okamžitě zrušit“. Takové ustanovení je v naprostém rozporu s účelem zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.⁸ Zařízení musí každému již umístěnému dítěti na základě žádosti zákonného zástupce poskytnout výchovnou péči, a je-li to třeba, musí zajistit jinou odbornou péči, např. i etopedickou a dítě „zvládnout“. Pokud existují jiné důvody, které zařízení považuje za natolik závažné, že by mohly vést k ukončení pobytu, považují za vhodné, aby byly v dohodě specifikovány.

Opatření:

- 1) **vypustit z dohody ustanovení o možnosti jejího zrušení v případě výchovné nezvladatelnosti dítěte (bezodkladně),**
- 2) **specifikovat v dohodě „jiné závažné důvody“ (bezodkladně).**

1.3 Dlouhodobé pobyty dětí v zařízení

Dítě M. (věk 13 let) přijalo zařízení na základě žádosti OSPOD dne 12. srpna 2013. V prosinci stejného roku podal OSPOD žádost soudu o svěřeni dítěte do péče zařízení. Soud žádosti

⁸ ustanovení § 42 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

vyhověl dne 12. února 2014. Na dobu, než rozhodnutí nabylo právní moci, uzavřelo zařízení dohodu o umístění s matkou dítěte (viz kapitola 1.1). Soud poté svěřil dítě do péče zařízení ještě čtyřikrát (z toho jednou formou předběžného opatření), naposledy dne 21. ledna 2016. Rozhodnutí vždy odůvodnil tím, že rodiče ani prarodiče nemají podmínky pro to, aby o chlapce pečovali, přičemž jemu samotnému pobyt v zařízení prospívá, je zde spokojen, zlepšil se jeho psychický stav i sociální návyky, a změna výchovného prostředí v podobě přemístění do dětského domova tak není v jeho zájmu.

Sourozenci J., I., P., B. a Z. (věk 16, 15, 13, 12 a 9 let) pobývají v zařízení od 6. srpna 2014, tedy téměř dva roky. Zpočátku zde byli umístěni na základě dohod s otcem (podepsána 6. srpna a 7. listopadu 2014), poté na návrh OSPOD (podaný dne 6. února a 6. srpna 2015) a dne 11. února 2016 nařídil dětem soud ústavní výchovu v tomto zařízení.

Z dokumentace poskytnuté zařízením a rozhovorů provedených zaměstnanci Kanceláře během návštěvy je zřejmé, že se zařízení snaží v co nejvyšší míře vracet děti do péče rodičů (případně do péče jiné vhodné osoby),⁹ a pokud to není možné, zajistit pro ně náhradní rodinnou péči. Pokud však ani jedno z toho není možné, snaží se s odvoláváním na zájem dítěte ponechat je v zařízení.

Bez ohledu na kvalitu péče poskytovanou zařízením nepovažuji tento přístup za vhodný. Jsem si vědoma, že o pokračování pobytu výše zmíněných dětí v zařízení rozhodl soud. Nemám důvod zpochybňovat ani tvrzení soudu, který v případě dítěte M. uvedl, že v zařízení prospívá a je zde o ně řádně postaráno. Přesto musím připomenout, že ačkoliv dle dřívější právní úpravy nebyly dlouhodobé pobyty v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc výjimkou, v roce 2012 zákonodárce jasně deklaroval, že účelem tohoto typu zařízení je poskytnutí krizové, nikoliv dlouhodobé pomoci dítěti,¹⁰ a v návaznosti na to stanovil maximální délku pobytu dětí v tomto typu zařízení.¹¹

Tomuto tématu se budu podrobněji věnovat v souhrnné zprávě z návštěv, avšak již nyní považuji za svou povinnost apelovat na zařízení, aby v budoucnosti ve spolupráci s ostatními subjekty (tzn. OSPOD a soudy) respektovalo krátkodobý charakter péče v něm poskytované a po uplynutí zákonem stanovených lhůt iniciovalo přemístění dítěte do odpovídajícího zařízení pro výkon ústavní výchovy.

9 V roce 2013 bylo z celkového počtu 16 přijatých dětí 14 vráceno zpět do péče rodičů a 1 do péče jiné vhodné osoby, v roce 2014 z celkového počtu 32 přijatých dětí 21 do péče rodičů / 3 do péče jiné vhodné osoby a v roce 2015 z 39 dětí 24 do péče rodičů / 2 do péče jiné vhodné osoby.

10 důvodová zpráva k zákonu č. 401/2012 Sb.

11 viz §13a odst. 1 a § 42 odst. 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, § 971 odst. 2 občanského zákoníku

Opatření:

- 3) ve spolupráci s OSPOD a soudy dbát o to, aby zařízení poskytovalo pouze zákonem předpokládanou krátkodobou (krizovou) pomoc a nenahrazovalo zařízení ústavní výchovy (průběžně).**

2. Zastupování dítěte v běžných záležitostech

2.1 Souhlasy se vzděláváním (přihlášky na školy)

Z rozhovorů zaměstnanců Kanceláře se sociálními pracovníky vyplynulo, že zařízení ponechává na rodičích veškeré „neběžné“ rozhodování o dítěti. V situacích, kdy je vyžadován podpis zákonných zástupců (např. změna školy či zdravotní zákrok), zařízení předkládá příslušné dokumenty k podpisu rodičům dítěte. Výjimkou je volba mateřské školy, která je dle ředitelky plně v kompetenci zařízení (zde vychází z instrukcí FOD).

Zákon stanoví, že ředitel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je oprávněn zastupovat dítě v běžných záležitostech.¹² Volbu vzdělání zákon považuje za záležitost významnou,¹³ proto je o ní oprávněn rozhodnout pouze zákonný zástupce dítěte. Zákon zde nijak nerozlišuje mezi předškolním, školním a jiným vzděláváním, proto by také zařízení mělo ve všech fázích vzdělávacího procesu postupovat stejně – poskytnout rodičům pomoc a podporu, avšak konečné rozhodnutí ponechat na nich.

Opatření:

- 4) ponechávat výběr mateřské školy na zákonných zástupcích dítěte (průběžně).**

¹² ustanovení § 42a odst. 3 písm. a) bod 5. zákona o sociálně-právní ochraně dětí

¹³ ustanovení § 877 odst. 2 občanského zákoníku

Pobyt dítěte v zařízení

3. Povolení pobytu mimo zařízení

3.1 Podmiňování pobytu mimo zařízení souhlasem OSPOD

Z rozhovorů zaměstnanců Kanceláře se sociálními pracovníci a ředitelkou zařízení je patrné, že znají rozdíly mezi jednotlivými právními tituly a jejich odlišným vlivem na povolování pobytu dětí mimo zařízení.

Výjimkou je situace, kdy je povolován pobyt mimo zařízení dítěti umístěnému v zařízení na základě žádosti OSPOD s následným souhlasem rodiče. Dítě A. bylo do zařízení umístěno na základě žádosti OSPOD se souhlasem otce dne 7. září 2015. Pokud si následně dítě přálo strávit několik dnů mimo zařízení (u své sestry), zařízení žádalo o povolení pobytu OSPOD.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí vyžaduje souhlas OSPOD s pobytem dítěte mimo zařízení pouze tehdy, je-li zde dítě umístěno na základě rozhodnutí soudu,¹⁴ současná praxe je tedy v rozporu se zákonem.

Opatření:

- 5) u dětí, jež jsou v zařízení umístěny na základě žádosti OSPOD s dodatečným souhlasem rodiče, nepodmiňovat pobyt mimo zařízení souhlasem OSPOD (průběžně).**

3.2 Vydávání správního rozhodnutí v případě zamítnutí žádosti o pobyt mimo zařízení

V zařízení je zažitá praxe, kdy ředitelka v případě negativního vyjádření OSPOD k žádosti o povolení pobytu mimo zařízení nevydává správní rozhodnutí o nepovolení pobytu, ale pověří sociální pracovníce, aby kontaktovaly žadající osobu a pokusily se s ní vykomunikovat úpravu podmínek tak, aby mohl být pobyt povolen.

Zákon stanoví, že zamítá-li ředitel zařízení žádost o povolení pobytu mimo zařízení, rozhoduje o právech a povinnostech v oblastech státní správy sociálně-právní ochrany. Nadřízeným správním orgánem, ke kterému je možné se v takovém případě odvolat, je krajský úřad, v jehož obvodu se nachází adresa sídla zařízení.¹⁵

¹⁴ ustanovení § 42 odst. 7 písm., b) v kombinaci s § 30 odst. 1 citovaného zákona

¹⁵ ustanovení § 42a odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Na současné praxi si cením snahy zařízení věcně vyřešit problém na straně žádající osoby. Aby byl však postup zcela v souladu se zákonem, v případě, že se problém nepodaří odstranit, měla by ředitelka vydat správní rozhodnutí, proti kterému se následně může žádající osoba odvolat.

Opatření:

- 6) vydávat v případě zamítnutí pobytu mimo zařízení správní rozhodnutí, a umožnit tak žádající osobě se proti němu odvolat (průběžně).**

Studiem spisové dokumentace dětí bylo dále zjištěno, že zařízení informuje OSPOD o všech pobytech dětí mimo zařízení. Tuto praxi oceňuji, neboť umožňuje v případě potřeby prošetřit poměry v rodině v době, kdy se dítě nachází doma.

4. Zpřístupnění informací o zařízení

4.1 Zpřístupnění informací o zařízení způsobem umožňující dálkový přístup

Některé informace o zařízení zveřejněné na webových stránkách nejsou aktuální (např. informace o pobočce na ulici Havlíčkova), některé zde zcela chybí (např. vnitřní řád zařízení).¹⁶

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc by mělo způsobem umožňujícím dálkový přístup či jiným vhodným způsobem zveřejňovat pravidla a postupy jím vytvořené.¹⁷ Mezi tato pravidla a postupy řadím aktuální údaje o kapacitě zařízení, stejně jako např. vnitřní řád.

Opatření:

- 7) aktualizovat webové stránky zařízení a doplnit zde základní informace o chodu zařízení (do 3 měsíců).**

Naopak oceňuji, že zařízení není při příchodu z ulice označeno jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, čímž se ředitelka snaží zamezit stigmatizaci zde pobývajících dětí.

5. Specifické potřeby dětí se zdravotním postižením a jiných zranitelných skupin

5.1 Přístup tet k dětem se specifickými potřebami

Během návštěvy zjistili zaměstnanci Kanceláře, že některé tety neznají diagnózy dětí (logopedické vady, mentální postižení, specifické vzdělávací potřeby atd.), což může následně znesnadňovat specifický přístup tet k těmto dětem. Za vhodné považuji v této situaci podpořit

¹⁶ Pobočka Fondu ohrožených dětí v Kroměříži [online]. [cit. 20. 7. 2016]. Dostupné z: <http://www.klokanky.cz/kromeriz.swf>

¹⁷ vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochrany dětí, Příloha č. 3, standard č. 4, kritérium 4b

tety ve vzdělávání v této oblasti a zároveň zajistit pravidelný dohled sociálních pracovníků nad naplňováním individuálních potřeb dítěte, příp. doporučení jiných odborníků (psychologů, psychiatrů, PPP, SPC, SVP) ze strany tet.

Opatření:

- 8) podporovat tety ve vzdělávání v oblasti specifických potřeb dětí se zdravotním postižením a zajistit pravidelný dohled sociálních pracovníků nad naplňováním individuálních potřeb dítěte (průběžně).**

Psycholožka při rozhovoru se zaměstnanci Kanceláře označila výše uvedené zkušenosti dětí za „mladistvé experimentování“, se kterým není nezbytné dále pracovat.

Zařízení má poskytovat pomoc a ochranu, mimo jiné, dětem, které byly zneužity i těm, jejichž příznivý vývoj byl vážně ohrožen. Abych mohla zhodnotit, zda zařízení naplňuje ve výše popsaných případech dětí řádně tuto zákonnou roli, **žádám zařízení o:**

- a) **zaslání podkladů týkajících se trestních řízení proti chlapcům I. a K., ze kterých bude patrný způsob ukončení těchto řízení (např. soudní rozhodnutí, usnesení PČR o odložení apod.),**
- b) **sdělení, jakým způsobem v zařízení reflektují výše popsané zkušenosti dětí a zda (a jakým způsobem) s dětmi pracuje odborník,**
- c) **sdělení, jakým způsobem v zařízení pracují s rizikem opětovného zneužití dívky xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx(vše spolu s vyjádřením ke zprávě).**

7. Spolupráce zařízení s OSPOD

7.1 Záznamy o komunikaci mezi zařízením a OSPOD

Sociální pracovnice zasílá minimálně 1x za 2 měsíce OSPOD zprávu o pobytu dítěte v zařízení. Zpráva je součástí spisové dokumentace dítěte v zařízení a obsahuje zpravidla hodnocení chování dítěte, spolupráce rodičů se zařízením, návštěv a jiné aktivity rodičů, případně závěry psychologické péče. Spisová dokumentace dítěte obsahuje rovněž záznamy o osobních jednáních při návštěvě pověřených pracovníků OSPOD v zařízení, avšak v některých případech zde chybějí dílčí záznamy o elektronické či telefonické komunikaci. Z rozhovoru zaměstnanců kanceláře se sociální pracovníci vyplynulo, že si zpracovává vlastní poznámky a pouze zásadní sdělení zaznamenává do spisu.

Sociální pracovnice prokázaly během návštěvy přehled o aktuální situaci jednotlivých dětí, je tedy zřejmé, že komunikace s OSPOD probíhá a pouze vždy není zaznamenána do spisové dokumentace. Průběžné záznamy považuji za důležité zejména s ohledem na kontinuitu práce v případě změny (či zástupu) sociální pracovnice.

Opatření:

- 11) vést pečlivě záznamy o komunikaci s OSPOD (průběžně).**

7.2 Individuální plán ochrany dítěte (IPOD)

Sociální pracovnice po příchodu dítěte do zařízení většinou žádají příslušný OSPOD o zaslání individuálního plánu ochrany dítěte, který je následně součástí spisové dokumentace dítěte. V případě dítěte K., které bylo do zařízení přijato dne 19. února 2016, žádalo zařízení OSPOD o individuální plán dne 25. dubna 2016. Sociální pracovnice popsaly, že zaslání plánu musejí v některých případech u OSPOD urgovat a někdy se jim plán vůbec nepodaří získat. Z rozhovoru zaměstnanců Kanceláře se sociálními pracovníci dále vyplynulo, že se jen zřídka

kdy podílejí na tvorbě tohoto plánu, ačkoliv by to dle jedné z nich bylo vhodné a přínosné. Po příchodu dítěte vypracovávají vždy také svůj vlastní plán jeho ochrany, který je spolu se záznamy o průběžném plnění založen ve spisové dokumentaci dítěte. V případě dítěte K. byl tento plán vypracován dne 26. února 2016, tedy čtyři dny po nástupu dítěte a téměř dva měsíce před získáním individuálního plánu OSPOD.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je povinno pomáhat dítěti a jeho rodině v souladu s individuálním plánem ochrany,¹⁸ proto je velmi důležité, aby jej mělo k dispozici, a to v co nejkratší době po nástupu dítěte. Pokud v té době není plán vytvořen, mělo by se zařízení snažit na něm s OSPOD úzce spolupracovat, přestože jsem si vědoma, že primárně odpovědný za jeho vznik (i za to, koho přizve k jeho vypracování) je OSPOD.¹⁹ V případě, že se sociální pracovníce při výkonu práce řídí svým vlastním plánem, považuji za užitečné poskytnout informovat o jeho obsahu OSPOD tak, aby se jednotlivé cíle s postupem OSPOD nerozcházel.

Opatření:

- 12) žádat OSPOD o individuální plán ochrany ihned po přijetí dítěte a poté usilovat všemi prostředky o jeho získání (průběžně),**
- 13) nabízet OSPOD spolupráci na tvorbě plánu, pokud plán v době přijetí dítěte není zpracován, a informovat OSPOD o sestavení vlastního plánu (průběžně).**

8. Pomoc rodině

8.1 Aktivity ZDVOP k návratu dítěte do rodiny (rodinná terapie, nácvik rodičovských dovedností, soc. práce)

Práci s rodinou dětí neprovádí přímo zařízení, ale Rodinné centrum Kroměříž, z. s., sídlící ve stejné budově. Spolek byl založen z rozhodnutí ředitelky zařízení v návaznosti na odnětí registrace Fondu ohrožených dětí k poskytování sociálních služeb.²⁰ V Rodinném centru, z. s., pracují na částečné úvazky stejné sociální pracovníce jako v zařízení.

Popsanou iniciativu ředitelky oceňuji, neboť umožňuje sociálním pracovnícům pracovat s rodinou dříve, než se dítě dostane do zařízení, a v některých případech tak samotnému pobytu zabránit. Z rozhovorů zaměstnanců Kanceláře se sociálními pracovníci bylo znát, že o situaci v rodině mají přehled a snaží se jí průběžně pomáhat (s hledáním ubytování, vyřizováním sociálních dávek, zvyšováním rodičovských kompetencí). Cílem mé kritiky proto není práce s rodinou, neboť ta bezpochyby probíhá, a to na velmi dobré úrovni.

18 ustanovení § 42a odst. 1 písm. h) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

19 ustanovení § 10 odst. 3 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

20 viz zákon č. 108/2008 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Přes výše uvedené je mou povinností upozornit na nedostatek, který je s touto paralelní formou práce s dítětem a jeho rodinou spojen, a tím jsou dvě oddělené spisové dokumentace. V době návštěvy byla situace taková, že v dokumentaci vedené v rámci zařízení nebyly obsaženy žádné záznamy o práci s rodinou, ta jako by neexistovala. Jsem si vědoma toho, že s dítětem v rámci zařízení a jeho rodinou v rámci Rodinného centra, z. s., pracuje ve většině případů jedna a ta stejná sociální pracovníce (případně jiná, která má také přístup k oběma dokumentacím). Za práci s rodinou, zajištění terapií či nácvik rodičovských a jiných dovedností je však dle zákona zodpovědné zařízení, a proto se domnívám, že by alespoň základní poznatky o této činnosti měla obsahovat také spisová dokumentace vedená zařízením.

Negativní důsledky současného nastavení se projevily také při samotné návštěvě, kdy zaměstnanci Kanceláře nebyli oprávněni nahlížet do spisové dokumentace vedené Rodinným centrem, z. s., a měli tak pouze omezené možnosti při ověřování úrovně práce s rodinou.

Opatření:

- 14) v pravidelných časových intervalech zaznamenávat informace o práci s rodinou do dokumentace vedené zařízením (průběžně).**

Prostředí

9. Pokoje dětí

9.1 Vlastní uzamykatelný prostor

Na každém bytě je dětem k dispozici uzamykatelná skříň, od které mají klíč tety. Děti nemají k dispozici vlastní uzamykatelný prostor, kam by si mohly uložit své cennosti. Cennostmi přitom nemyslím pouze předměty určité finanční hodnoty, ale také předměty, ke kterým má dítě zvláštní vztah (např. dopisy od rodičů, fotky, zamilované dopisy atd.).

Považuji za vhodné poskytnout dětem s ohledem na jejich schopnosti vlastní uzamykatelný prostor (např. skříň, skříňku, stůl), a umožnit jim tak zachovat si v pro ně cizím prostředí alespoň část soukromí.

Opatření:

- 15) zajistit vlastní uzamykatelný prostor na pokoji s ohledem na individuální potřeby a schopnosti dětí (do 6 měsíců).**

Personál

10. Tety

Tety pracují v tzv. týdenním režimu v podstatě dvacet čtyři hodin denně. Spí-li v noci děti, spí i teta. V případě péče o nemocné, neklidné či plačící dítě musí teta o dítě pečovat a nemůže ani spát. Zřizovatel zařízení evidentně nerespektuje zákonná ustanovení o přestávce v práci²¹ a nepřetržitým odpočinku mezi dvěma směnami.²² Protože se však jedná o problém pracovní právní, který podle poznatků z návštěvy neovlivňuje kvalitu péče o děti, ponechávám na zařízení, jak s touto informací naloží.

Péči o děti v zařízení zajišťují pouze ženy. Ředitelka do budoucna nevyloučila možnost zaměstnání pracovníka v sociálních službách – muže, avšak zároveň vyjádřila skepsi s ohledem na malý zájem mužů o dosud vypsána výběrová řízení.

Opatření:

- 16) usilovat o získání pracovníka v sociálních službách - muže (průběžně).**

21 ustanovení § 88 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

22 ustanovení § 90 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Závěr

Zařízení nabízí dětem bezpečné a příjemné prostředí, kladně hodnotím zejména práci sociálních pracovníků. Ty ukázaly, že znají „své“ děti a znají i jejich rodiny, se kterými se snaží pracovat na tom, aby se děti mohly co nejdříve vrátit domů. Oceňuji také snahu ředitelky přiblížit pobyt dětí v zařízení pobytu v rodině (absence označení budovy jako ZDVOP, návštěvy přímo v bytech, nikoliv v návštěvní místnosti apod.)

Přesto jsem během návštěvy objevila několik nedostatků, na které jsem v této zprávě upozornila a navrhla opatření k jejich nápravě. Některá z nich lze realizovat poměrně jednoduše (doplnění záznamů o psychologické péči či o práci s rodinou do dokumentace dítěte), některá vyžadují vyčlenění určité finanční částky (zajištění uzamykatelných prostorů).

Podle mého názoru největší (a zároveň nejdůležitější) výzvou pro zařízení je opuštění dosavadní praxe, dle které zde děti pobývají i několik let bez vyhlídky návratu do původní rodiny. Zařízení by mělo soudům vysvětlovat, že jeho účelem je poskytování krizové, krátkodobé pomoci a odkazovat je na zařízení ústavní péče, která jsou uzpůsobena pro poskytování dlouhodobé péče o děti.

Čekat s hodnocením budu v oblasti péče o děti se zkušenostmi se sexuálním obtěžováním, kde jsem zařízení požádala o doplnění některých podkladů.

Již nyní však věřím, že mé závěry a z nich odvozená doporučení přijme zařízení jako příležitost ke zlepšení dosavadní praxe.

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	<ul style="list-style-type: none">• vypustit z dohody ustanovení o možnosti jejího zrušení v případě výchovné nezvladatelnosti dítěte (opatření 1)• specifikovat v dohodě „jiné závažné důvody“ (opatření 2)
Do 3 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• aktualizovat webové stránky zařízení a doplnit zde základní informace o chodu zařízení (opatření 7)
Do 6 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• zajistit vlastní uzamykatelný prostor na pokoji s ohledem na individuální potřeby a schopnosti dětí (opatření 15)
Průběžně	<ul style="list-style-type: none">• ve spolupráci s OSPOD a soudy dbát o to, aby zařízení poskytovalo pouze zákonem předpokládanou krátkodobou (krizovou) pomoc a nenahrazovalo zařízení ústavní výchovy (opatření 3)• ponechávat výběr mateřské školy na zákonných zástupcích dítěte (opatření 4)• u dětí, jež jsou v zařízení umístěny na základě žádosti OSPOD s dodatečným souhlasem rodiče, nepodmiňovat pobyt mimo zařízení souhlasem OSPOD (opatření 5)• vydávat v případě zamítnutí pobytu mimo zařízení správní rozhodnutí, a umožnit tak žadající osobě se proti němu odvolat (opatření 6)• podporovat tety ve vzdělávání v oblasti specifických potřeb dětí se zdravotním postižením a zajistit pravidelný dohled sociálních pracovníků nad naplňováním individuálních potřeb dítěte (opatření 8)• zajistit umístěným dětem včasnou odbornou péči prostřednictvím psychologa (opatření 9)• vést záznamy o psychologické péči v rámci dokumentaci dítěte (opatření 10)• vést pečlivě záznamy o komunikaci s OSPOD (opatření 11)• žádat OSPOD o individuální plán ochrany ihned po přijetí dítěte a poté usilovat všemi prostředky o jeho získání (opatření 12)• nabízet OSPOD spolupráci na tvorbě plánu, pokud plán v době přijetí dítěte není zpracován, a informovat OSPOD o sestavení vlastního plánu (opatření 13)• v pravidelných časových intervalech zaznamenávat informace o práci s rodinou do dokumentace vedené zařízením (opatření 14)• usilovat o získání pracovníka v sociálních službách - muže (opatření 16)